

Oponentský posudek

na habilitační práci ing. Mgr. Ireny Žantovské, Ph.D.

Proměny rétoriky v současné mediální komunikaci

Předkládaná habilitační práce ing. mgr. Ireny Žantovské, Ph.D., „Proměny rétoriky v současné mediální komunikaci“ představuje zcela původní, dosud nepublikovaný text, tematicky stojící na pomezí interpersonální a masmediální komunikace s aplikační částí zaměřenou na analýzu komunikačního stylu veřejnoprávního zpravodajství České televize. Autorka si klade ve své práci v obecné rovině za cíl popsat proměny podob rétoriky, jak v její verbální, tak neverbální podobě v prostředí dnešních audiovizuálních médií. Předkládaná habilitační práce má 245 stran a je doplněna obsáhlým seznamem české i cizojazyčné literatury. Originalita práce spočívá zejména ve snaze propojit klasické poznatky teorie rétoriky s analýzou praxe současných médií, zejména pak komunikační praxe české veřejnoprávní televize.

Hlavní teze práce, kterou autorka ověřuje ve své teoretické i aplikační části, je konstatování, že současná doba, vyznačující se dominancí globalizačních procesů, vede k výrazným změnám rétorických stylů a jejich projevů ve zpravodajských a publicistických formách mediální komunikace.

Pro pochopení současných změn v mediální komunikaci autorka na počátku své práce obsáhle popisuje společenské změny, ke kterým došlo v poslední třetině 20. století, a ukazuje, jaký vliv měly na společenské hodnotové systémy. Charakterizuje postmoderní filosofii a její přístup spočívající ve zpochybnění hodnot, které byly po staletí vnímány jako zcela stabilní. Na to navazuje analýzou trendů a charakteristik současné společnosti; mezi ně řadí přirozeně především globalizaci a poukazuje rovněž na to, že jako jednou z výrazných společenských změn může být vnímán i fenomén medializace. Dokumentuje stále se prohlubující trend, že stále větší část společenské komunikace se uskutečňuje skrze média a jim se také podřizuje. Jako důležitou proměnu vidí autorka rovněž spektakularizaci veřejného života, tedy proměnu od po staletí existující orální rétoriky do vizualizovaných obrazů, které ovlivňují důvěryhodnost a přijetí předkládaných informací tím, že dávají falešný pocit participace na předkládaném dění, falešný pocit

bezprostřednosti a dramatičnosti. V dalším textu autorka pečlivě rozebírá prostředky, kterými je tohoto cíle dosahováno.

Po představení historického vývoje audiovizuálních médií v České republice po roce 1990 je vložena kapitola věnovaná vlastní rétorice. Po nezbytném připomenutí antických kořenů rétoriky a klasických témat v této oblasti diskutovaných – např. prospěšnost a škodlivost rétoriky, osobnost a důvěryhodnost řečníka, model dialogu - práce dále představuje proměny rétoriky od 19. století a konstituování moderní rétoriky. Autorka správně poukazuje na to, že současná teorie rétoriky vychází z interdisciplinárního přístupu – zahrnuje totiž poznatky z oblastí psychologie, lingvistiky, či kulturních a mediálních studií i dalších příbuzných oblastí. Pojednání o rozšířených funkcích rétoriky odvozených z teorie komunikace představuje úvod k analýze rétorice v mediálním prostředí.

Přehled rétorických technik rovněž vyžaduje připomenout neverbální prostředky komunikace. Přínosem práce je, že tyto obecně známé neverbální prostředky komunikace jsou aplikovány na situace audiovizuálních médií a konkretizovány na mnoha příkladech veřejnoprávního zpravodajství České televize.

Kapitola o žánrové problematice v mediálním prostředí je již pojata velmi názorně pomocí mnoha dobrých i špatných příkladů, které se objevily ve veřejnoprávních a soukromých audiovizuálních médiích. Z mého hlediska je přínosná zejména část o řečnických tricích a protitricích v polemických televizních diskusích. Autorka opět vychází z obecné teorie argumentace a příkladů falešných tvrzení, které aplikuje na prostředí českých televizních diskusí a dokumentuje mnoha názornými příklady.

Závěrečné kapitoly pak na základě předchozího teoretického vymezení různých komunikačních technik a dimenzí se snaží analyzovat a vymezit komunikační styl zpravodajství současné veřejnoprávní České televize. Autorka na základě svých předchozích analýz kriticky shrnuje, že toto veřejnoprávní zpravodajství preferuje razantní a autoritativní persvazivní rétorický styl. Ve zpravodajství víceméně chybí žánr pluralitní debaty či nekonfliktního rozhovoru. Dialogický žánr se tak v podstatě mění ve formu útočně ironického výslechu vedeného moderátorem.

V závěrečném hodnocení chci uvést, že práce velmi dobrým způsobem kombinuje teoretickou (filosofickou, sociologickou a psychologickou) rovinu, která jde do velké hloubky, s rovinou analytickou a aplikační. Text může být díky své názornosti použit i jako

doplňk vysokoškolských učebnic či jiných studijních materiálů. Práce – kromě svého nesporného odborného přínosu – má i potřebný aktuální přínos společensko-kritický tím, že ukazuje deformovanou formu rétoriky v současné veřejnoprávní české televizi. Jak autorka v úvodní části zmiňuje, mediální komunikace nejen odráží společenskou realitu, ale ji i formuje, případně přetváří. Můžeme jen uvažovat o tom, jak dvě desetiletí podobné mediálně-komunikační praxe deformovalo politické myšlení osob, které ji s důvěrou naslouchají.

V diskusi při obhajobě práce bych uvítal informace o tom, zda podobnými problémy, jako česká veřejnoprávní televize, trpí i veřejnoprávní média v jiných zemích s tradiční demokracií, či zda se může jednat pouze o specifiku postkomunistických států.

Habilitační práce paní ing. mgr. Ireny Žantovské, Ph.D., „Proměny rétoriky v současné mediální komunikaci“ po formální a obsahové stránce splňuje požadavky kladené na habilitační práci v oboru Masmediální studia. Proto tuto předkládanou práci doporučuji k přijetí.

V Praze 9. října 2016

Prof. PhDr. Marek Franěk, CSc., Ph.D.

Fakulta informatiky a managementu

Univerzita Hradec Králové